

FAKTA

Roald Engelbregt Gravning Amundsen

* 16. juli 1872 i Borgeby i Norge

+ Død 18. juni 1928 (forsvundet)

Krydsede Nordvestpassagen 1903-1906

Nåede Sydpolen den 14. december 1911

Når kun én ting tæller

At være først

Forestil dig, at du har sat dig for at være det første menneske på Nordpolen, men inden du kommer af sted, når andre frem før dig. Fortsætter du? Opgiver du? Eller vender du i al hemmelighed blikket mod syd for i stedet at blive den første på Sydpolen? Roald Amundsen vælger det sidste. Hvis du ikke er den første, er du jo ingenting.

Når man ser på verdenshistoriens opdagelsesrejsende og polarforskere som norske Roald Amundsen, bunder deres bedrifter i eventyrlyst, videbegærlighed, udholdenhed og stolthed. Hver ny opdagelse og landvinding, der finder sin plads i historiebøgerne, er med til at åbne og ændre verden. På godt og ondt. For det er ingen hemmelighed, at mange opdagelsesrejsende også var drevet af grådige forretningsmænd, regeringer, konger og kejsere. Den del af historien må aldrig glemmes.

For Amundsen er det at være polarforsker dog en livsdrøm, der begynder allerede som barn. Han er ud af en stor rederifamilie, og en karriere til søs burde ligge lige for. Men hans far ser gerne, han bliver læge. Og man gør, som far siger. Den gamle når dog allerede at dø i 1892. Samme år fylder Amundsen 20 år og dumper første del af lægestudiet. Han fortsætter dog af hensyn til sin mor, men da hun dør i 1893, er vejen til isbjergene og polerne åben.

AMUNDSENS FØRSTE EKSPEDITIONER

Amundsen tager hyre på hvalfangerbåden Magdalena, som senere skulle blive købt og omdøbt til Danmark af Mylius-Erichsen, kendt for "Danmarksekspeditionen". Amundsen tilbyder at sejle med uden løn bare for eventyrets skyld.

Senere, i 1897-1899, deltager Amundsen i en belgisk ekspedition til Antarktis. Amundsen er nu styrmand. Lægen om bord hedder F.A. Cook. Selvsamme Cook var en af de to, der senere skulle hævde at have nået Nordpolen før Amundsen. Den belgiske ekspedition har ingen intentioner om at nå Sydpolen, men bliver den første til at overvintre på isen. En rekord er i hus.

VEJEN GENNEM

NORDVESTPASSAGEN

En af Amundsens bedrifter er hans ekspedition, hvor han finder Nordvestpassagen fra Atlanterhavet til Stillehavet nord om Nordamerika. En rute, som mange har drømt om for at undgå turen om Afrika til kolonierne i øst.

Amundsen øver sig først i to år ved Østgrønland på det lille skib Gjøa. Den 16. juni 1903 står han så ud fra Oslo for alvor. Dybt forældet, for ekspeditioner betaler ikke altid sig selv. Besætningen er kun på 6 personer, der suppleres af 20 slædehunde i Qeqertarsuaq i Grønland. Undervejs tilbringer besætningen næsten to år på King William Island med blandt andet ekspeditioner i land for at udføre målinger omkring den magnetiske nordpol.

De kommer ud for storme, der opstår brand om bord, de støder på et rev, skruen ødelægges, masten knækker ... Men de gennemfører og modtages med jubel, da de går i land den 31. august 1906 i Nome i Alaska. En livsdrøm var blevet til virkelighed. Og Amundsen var igen den første...

DA NORDPOLEN BLEV TIL SYDPOLEN

I 1908 skaffer Amundsen midler til en ekspedition, der skal runde Kap Horn og herfra sætte kurs mod nord og Arktis. Mens han

forbereder sig, meddeler Cook, at han har plantet sit flag på Nordpolen den 22. april 1908. Men ikke nok med det. Den 7. april 1909 hævder Peary også at være nået frem. Begge påstande møder tvivl. Det er en del af spillet. Og der er stadig tvivl om Pearys bedrift. Men én ting er Amundsen ikke i tvivl om: Nordpolen er ikke længere interessant.

I juni 1910 står han som aftalt med sine velgørere ud mod Kap Horn med bl.a. 99 slædehunde om bord på båden Fram, som er lånt af Fridtjof Nansen. Men Amundsen runder ikke pynten ved Sydamerikas spids. I stedet fortsætter han mod Sydpolen. Besætningen får først planen at vide den 9. september, da Fram står ud fra Madeira efter et stop her. Amundsen sælger ideen ved bl.a. at slå på, at når man er ved Kap Horn, er der en del kortere til Sydpolen end Nordpolen. Det har han jo ret i.

I et brev skrevet undervejs indrømmer Amundsen sin brøde over for Nansen. Men, forklarer han, det har været nødvendigt at holde alt hemmeligt, for Scott har samme planer som Amundsen. Og som bekendt tæller det kun at være nummer ét. Fra Madeira sender Amundsen også et telegram til Scott om sine ændrede planer. Sikkert fuldt bevidst om, at det først når Scott i Melbourne en måneds tid senere.

Den 14. januar 1911 sætter Amundsen og hans hold foden på Antarktis. Nu begynder jagten på sæler m.m. for at skaffe føde, der lægges i depoter længere og længere ind mod målet. Den 19. oktober begynder selve færd, og den 14. december 1911 planter Amundsen det norske flag på Antarktis som første menneske på Sydpolen.

SELMORD OG DØDSFALD

Det lyder – og er også – lang tid efter første landgang, men faktisk kritiserer en af hans mænd, Hjalmar Johansen, ham for hastværk i

forberedelsen af depoterne. Hastværket er ved at koste liv på holdet på grund af forfrysninger. Som svar piller Amundsen den ellers erfarne Hjalmar Johansen af holdet og ydmyger ham ved at sætte ham i land på Tasmanien på vej hjem. Hjalmar Johansen ender med at begå selvmord efter hjemkomsten til Oslo. Amundsen hørte ikke til den blide og forstående type.

Scott? Hans ekspedition løb ind i utallige problemer både på grund af uheld og dårlige beslutninger. Den 18. januar 1912 når Scott frem til Sydpolen. Her bliver han mødt af et norsk flag i isen. Han og alle hans mænd dør på vejen hjem. De bliver fundet blot 18 km fra et af deres depoter i slutningen af 1912.

NYE BEDRIFTER OG AMUNDSENS ENDELIGT

Senere får Amundsen øjnene op for flyvning. Han tager selv flyvercertifikat i 1914, og i 1926 flyver han i luftskib fra Svalbard over Nordpolen til Alaska. Kaptajn om bord er italienske Umberto Nobile. Da Nobile forsvinder på en færd ved Spitsbergen i 1928, tager Amundsen af sted for at finde ham i fly. Det eneste, verden har set til Amundsen siden, er to vragele af flyet.

VIDSTE DU, AT ...

På sin færd gennem Nordvestpassagen har Amundsen lejr ved King Point. Han beslutter at sende et telegram fra Eagle City i Alaska. Det tager ham en måned at komme til byen. Og han venter på svar i to måneder. Alt i alt tager postgangen næsten et halvt år!